

Amintiri frumoase si mai putin frumoase

De Rolla Laszlo

M-am nascut la Craiova, in inima Romaniei. La varsta de un an, parintii au hotarat sa se mute la Timisoara, unde, se spunea, ca ar fi mai usor de deschis o pravalie de maruntisuri si de confectii pentru copii si tineret. Limba mea materna era, bineinteles, romana, pe care o vorbeam in casa cu parintii. Am mai prins si putin ladino, parintii nostri vorbeau intre ei aceasta limba cand nu voiau sa intelegem noi, copiii (am avut un frate care a murit la 13 ani, dupa o scarlatina cu complicatii). Noi eram evrei spanioli la Craiova, unde traiau mai multi sefarzi decat askenazi.

La Timisoara, mama fiind ocupata cu croitoria, iar tata cu pravalia, am crescut in curtea mare a imobilului in care locuiam si unde erau multe locuinte mici, cu multi copii de varsta mea. Cand am avut permisiunea parintilor sa-mi petrec vremea cu copiii din curte, am invatat bine de tot ungureste, limba vorbita de foarte multi in Timisoara. Majoritatea copiilor de varsta mea nu cunosteau alta limba.

In anul 1933, am implinit 7 ani si trebuia sa incep scoala. Cum la Timisoara se vorbea mult si nemteste, mama m-a inscris la Notre Dame, ca sa stiu si germana, afara de maghiara pe care o posedam foarte bine. Dupa trei saptamani, in care am invatat putina germana si literele gotice, m-au anuntat ca nu pot continua scoala la ei, pentru ca nu au voie sa primeasca elevi evrei in scoala lor. Am plecat de la scoala germana doar cu putine cunostinte de limba, numai atat cat poate dobandi o fetita de 7 ani in trei saptamani. Eram putin nedumerita, nu intelegeam de ce s-a hotarat sa fiu data afara. Eram cuminte, disciplinata, doritoare sa invat limba si chiar incepusem sa am si prietene si totusi m-au dat afara. Atunci am facut cunostinta cu discriminarea rasiala.

Dupa aceasta trauma, parintii m-au inscris la scoala primara izraelita din Fabrik. Ce bucurie am avut, ce cald am fost primita! Prietenii s-au legat repede si ceasca de lapte insotita de un corn proaspat pe care le primeam in fiecare zi la ora 10 mi-au marit bucuria si mai mult ca am schimbat scoala.

In aceasta scoala, eram singura cu limba materna romana si deci, cu accent neaos romanesc. Cand venea un inspector in clasa, profesorii imi cereau sa ridic mana si sa raspund la tot ce intreba inspectorul. Profesorii ii spuneau inspectorului: Vedeti ce bine vorbesc romaneste copiii din scoala noastra! La toate sarbatorile nationale, cand veneau inspectorii, trebuia sa declam

poeziile patriotice (aproape ca mi-a intrat in cap ca o sa ma fac actrita!) cu patosul necesar. A venit si ziua cand m-am rasculat in sinea mea. Eram in clasa patra si se apropia o sarbatoare unde trebuia sa declame cineva ceva frumos si patriotic. Doamna Frida, invatatoarea, a dat poezia la trei fete sa o invete, urmand sa aleaga in ziua respectiva pe una din noi. M-am bucurat ca, de aceasta data, am scapat si nu prea am invatat poezia, dar... tot pe mine m-a ales profesoara sa o declam. Nu prea invatasem poezia, sperand ca voi scapa si nestiind bine poezia, ma impotmoleam mereu si directorul Szekely (un om cu totul exceptional) s-a asezat in spatele meu si imi soptea mereu. Aceasta razvratire a mea m-a costat locul din banca din randul intai – profesoara, suparata ca am facut-o de ras, m-a asezat in ultimul rand, acolo unde erau copiii cei mai rai si nedisciplinati si din nota 7 nu m-a scos pana la sfarsitul anului. A venit, in sfarsit, si vremea liceului.

Am dat admitere la liceul de stat Carmen Sylva, unde nu mai eram o stea din niciun punct de vedere. Dupa trei clase, am fost anuntate toate evreicele ca nu putem continua in clasa patra, caci a venit ordin ca toti evreii sa fie exclusi din toate scolile publice. Am trecut toate la gimnaziul izraelit (pentru fete nu era inca liceu, ci numai 4 clase de gimnaziu). Am fost primite cu oarecare raceala de celelalte fete : De ce nu ati venit si voi din clasa intai, ca si noi ? Chiar si la gimnaziu trebuia sa declam poeziile patriotice cand venea inspectie, Comunitatea lucrând din greu ca sa devenim si noi liceu, ca astfel sa putem sa ajungem la bacalaureat.

Treptat, ne-am imprietenit si cu fetele din ultima clasa de gimnaziu si am continuat impreuna la liceu. Singura noastra distractie, pentru noi, cei exclusi de la teatre, cinematografe, opera, erau intalnirile de fiecare duminica la liceul nostru, unde vorbeam despre literatura, scriitori si scrierile lor.

Rolla Musafia, 21 ani, si Tomi Laszlo, 22 ani, la nunta lor, 9 mai 1948.

Rochia pe care am purtat-o la nunta si se vede in fotografie a fost confectionata de Ila si am purtat-o cu multa placere inca multi ani de cate ori eram invitata undeva si voiam sa fiu eleganta.

Rolla, pregatind lucrarea de doctorat

Exact la terminarea liceului, s-au abolit si legile rasiale si am putut sa ne continuam studiile la universitati. Am ales medicina, caci la 12 ani am citit cartea scriitorului Paul de Kruif, "Vanatorii de Microbi", despre oamenii de stiinta care au descoperit microbii cauzatori de boli si tratamentele care sa-i distruga. Entuziasmata de cele citite, am visat sa invat medicina ca sa pot si eu sa descopar ceva care sa ajute celor care au nevoie de ajutor medical, dar... singurul lucru pe care am reusit in aceasta directie era sa devin medic de familie.

In anul 1951 am terminat studiul la facultate si, conform legilor de atunci, am fost obligati sa lucram 3 ani la tara, ca sa putem apoi intra in oras. Din activitatea mea rurala imi amintesc cateva intamplari hazlii. Lucram la Sacalaz, sat german la 10 km de Timisoara, asa ca puteam face naveta cu trenul, favoare pe care am primit-o, pentru ca aveam copii mici. Circumscripția consta din trei sate, cel principal pe care l-am mentionat si alte doua mai mici, Beregsaul Mare, sat romanesc si Beregsaul Mic, sat sarbesc. Cum nu existau farmacii, medicamentele pe care le prescriam erau la noi, intr-un dulap bine organizat. Intr-o dimineata, a venit la consultatie o mama cu un copil mic in brate. Copilul avea febra, l-am examinat si i-am dat din dulapul nostru de medicamente supozitoare de acamol, cum se dadea la copii mici. Dupa o ora, mama se intoarce zicandu-mi: "Te rog, da-i alt medicament, caci copilul nu poate sa-l inghita." A trebuit inca o data sa-i explic mai pe indelete ca supozitoarele nu se inghit, ci se pun in fund. Copilul s-a facut bine, mama a inteles ce i-am explicat.

Intr-o zi, cand eram in deplasare la Bergsaul Mare, vine cineva fugind sa ma roage sa vin la ea, caci mama ei trage sa moara. M-am dus repede, am gasit bolnava intinsa pe masa, cu lumanari la cap si cu fiica ei plangand. Am examinat-o, am constatat ca are o pneumonie. I-am administrat pe loc penicilina pe care o aveam la mine si, in scurt timp, babuta s-a vindecat. Mie mi-a mers vestea ca ma pricep sa vindec si persoanele aproape moarte.

Tot la Beregsau, aveam un sanitar care se pricepea la extractii dentare (eu nu faceam asa ceva.) Intr-o zi, vine cineva la dispensar cu mari dureri de masea. Sanitarul meu il examineaza si ii spune : Maseaua asta trebuie scoasa , te costa 5 lei si eu ti-o scot imediat. Zis si facut. Dar dupa extractie, omul ii spune : Nu ai scos maseaua care ma doare, ci alta, de langa ea. Nu-i

nimic, ii zice calm sanitarul meu, da-mi inca 5 lei si ti-o scot si pe cealalta. Rezolvare rapida.

Gabi si Vera impreuna cu bunica Laszlo

In cursul activitatii medicale, am fost obligata sa fiu mai putin timp cu fetele mele decat as fi dorit. Un eveniment din aceasta perioada nu-l pot uita si nu mi-l pot ierta nici pana azi si acum, cand il scriu, am lacrimi in ochi. Era ziua mea de nastere si fetele cu Tomi au fost foarte active la cumparaturi si bucatarie, ca eu sa fiu libera la orele 16.00. Exact la aceasta ora a sosit o vecina care se plangea de mari dureri abdominale. Incep sa vorbesc cu ea si deodata, fetele ma striga din camera alaturata: Mama, vino aici! Eu le raspund: "Imediat!"

Deodata aud hohote puternice de plans – amandoua plangeau amarnic si puternic. Ce s-a intamplat?, intreb eu ingrijorata. Fetele si Tomi au lucrat din greu o saptamana intreaga, ca sa obtina de la statia de radio Timisoara sa-mi transmita la orele 16:00 (ora cand, de obicei, eram acasa) urarile lor, felicitari pentru ziua mea de nastere, dar cum nu am intrat in camera lor cand m-au chemat, nu am auzit mesajul lor, doar cantecul meu preferat, de Edith Piaf. Mi-au povestit printre lacrimi ce mult s-au luptat ca sa aud eu textul transmis de ele la radio si nu l-am auzit, caci am intrat in camera, exact cand s-a terminat. Foarte greu s-au linistit, numai eu nu am putut sa ma linistesc pana azi si ma doare tare inca si azi.

Treptat, vremea a trecut, parul s-a rarit, ochii au nevoie de ochelari, pielea are cateva zbarcitudini, eu nu am descoperit niciun microb nou, dar m-am bucurat cand am putut da ajutor medical celor care mi l-au cerut.